

Att övertyga

Ett ämnesövergripande MIK-projekt

Ett projekt som tränar eleverna i medie- och informationskunnighet och svarar mot centrala mål som de ska träna på i svenska och samhällskunskap.

Projektet kan ledas av skolbibliotekarie eller lärare

Gymnasiet

Projektbeskrivning

I projektet "Att övertyga" ska eleverna följa en debatt genom en nyhetsartikel, en debattartikel och en ledare från samma tidning. Som bakgrund diskuteras medias makt och relation till politiken. De ska analysera hur tidningars politiska färg lyser igenom i de olika artikeltyperna. Uppgiften redovisas i tvärgrupper, så att eleverna får se hur det aktuella området behandlas i tidningar med olika platser på den politiska skalan. Avslutningsvis ska de reflektera över mediernas position i demokrati respektive diktatur.

Syfte och styrdokument

Projektets syfte är att träna eleverna i källkritiskt tänkande utifrån begreppet medie- och informationskunnighet. Med utgångspunkt i ett grundläggande arbete gällande demokrati får eleverna aktivt arbeta med debatterande tidningsartiklar.

Projektet är ämnesöverskridande och svarar mot de centrala mål, kunskapskrav och förmågor som eleverna, enligt GY11, ska träna på i samhällskunskap och svenska.

Projektet passar bäst för samhällskunskap 1a1, 1a2 och 1b i kombination med Svenska 1, men fungerar även med övriga kursplaner i samhällskunskap och svenska, se förslag på variationer nedan samt avsnittet "Förankring i relevanta styrdokument".

Genomförande

Projektet genomförs med fördel som ett samarbete mellan lärare och bibliotekarie då lärarnas ämneskunskaper kombinerat med bibliotekariens kompetens vad gäller medie- och informationskunnighet kan samverka till elevernas ökade måluppfyllelse. Båda yrkeskategorierna benämns "pedagog" och särskiljs bara då det är relevant för projektets innehåll och genomförande. Bibliotekarien får i projektet karaktären av medpedagog, det vill säga lärarna och bibliotekarien arbetar som jämbördiga partners i elevernas läroprocess. Såväl planering som genomförande av projektet sker i tätt samarbete emellan. Båda bidrar till att stödja elevernas i deras lärande för att nå högre måluppfyllelse och för att ge bedömningsunderlag, men lärarna har bedömningsansvaret.

Målet med projektet är varje elev ska följa ett debattämne i en tidning under en vecka. Tidningarna är av typen dagstidningar på nätet, från Sverigedemokraternas Samtiden till Vänsterpartiets Flamman, samt de större tidningarna förstås. Använd gärna lokaltidningar! Dagstidningen måste ha en uttalad politisk färg, även om den inte är direkt knuten till något parti.

Det ska redovisas i form av en rapport. I rapporten ska eleven, med utgångspunkt i den tidning och den artikel de valt, göra en källkritisk politisk analys genom besvara frågor som:

- Vilken politisk inriktning anger tidningen att den har och vad innebär det?
- Går det att urskilja någon linje i vilka partiers frågor som speglas och vilka partier som kommer till tals?
- Vem står bakom den artikeln eleven valt och vad är syftet med den? Vad sägs och med vilken vinkling? Kan tidningens politiska inriktning speglas i artikeln? Vilka värdeord används och har det någon betydelse för hur vi uppfattar ämnet och innehållet?
- Gruppen bör också kontrollera om den nyhet de valt följs upp på tidningens webbsida i form av debattinlägg eller annan polemik samt hur den bemöts. Vilka är det som debatterar och kan man utläsa någon politisk tillhörighet av deras inlägg? Går det att se om något/några inlägg tagits bort av tidningen? Går det att dra några källkritiska slutsatser från ovanstående faktorer?
- Artikeln är sprungen ur ett samhälle med demokratiska styrelseprinciper och där det finns grundläggande demokratiska fri- och rättigheter, hur speglas det?

Bedömningsunderlag:

En bedömningsmall finns som kopieringsunderlag, och den kan givetvis omarbetas så att den passar klassen och lärarna bättre.

Som bedömningsunderlag räknas:

- Gruppens manus till muntlig redovisning
- Den muntliga redovisningen
- Löpande bedömning under arbetets gång.

Variationer:

- Saknas bibliotekarie? En svensklärare eller samhällskunskapslärare kan ta passet om mediernas makt och informationssökning.
- Uppgiften kan givetvis redovisas skriftligt, om behov av tydligare bedömningsunderlag finns.
- Uppgiften kan förstås genomföras i par eller individuellt.

- Om projektet ska genomföras i Samhällskunskap 2 eller 3 så är inte fokus medias hantering av frågorna och en tidnings uppdelning, utan snarare vilka politiska perspektiv som kan läggas på ett debattområde. Välj samhällsfråga som passar in i övrig undervisning.
- I Svenska 1 kan eventuellt argumentationsanalys läggas till, för att användas vid en fördjupad analys av ledaren och debattartikeln.

Lektionsplanering

Förberedelser: Demokrati samt regering och riksdag

Pedagog: Lärare i samhällskunskap

Grupp: Helklass

Projektet bygger på att eleverna har tillgodogjort sig det grundläggande stoffet som nämns i kursplanen som *Beslutsfattande och politiska idéer*:

- Politiska ideologier och hur skiljelinjerna i det svenska partiväsendet har utvecklats.
- Sveriges politiska system med Europeiska unionen, riksdag, regering, landsting och kommuner. Var olika beslut fattas och hur de påverkar individer, grupper och samhället i stort. Sveriges grundlagar.

Kring detta finns mängder av material i form av läromedel, filmer, lektionstips på lektion.se. Demokrati, Sveriges styrelseskick och politiska partier kan också redan ha lästs tidigare, så att bara repetition är nödvändig.

Viktigt för resten av projektet är att repetera var på den politiska kartan de olika partierna befinner sig och vilka värderingar de står för, samt vilka blockallianser som finns. Ev. representation av kontroversiella partier och deras roll i relation till traditionella partier tas upp till diskussion. Vilket förhållningssätt bör de etablerade partierna anta gentemot kontroversiella partier, då dessa trots allt är demokratiskt framröstade?

Pass 1: Projektpresentation

Pedagog: Valfri, gärna flera

Grupp: Helklass

Eleverna informeras om projektets upplägg i form av instruktion, tidsplan, bedömningskriterier och -underlag och resurser. De delas in i grupper. För tydlighetens skull är det bra om läraren tillsammans med eleverna genomför en liknande analys kring ett ämne tillsammans i klassrummet.

Bestäm vilket eller vilka områden eller frågor klassen ska följa. Bestäm själv eller tillsammans med eleverna.

Pass 2: Mediernas makt

Pedagog: Bibliotekarie

Grupp: Halvklass

Temat för lektionen är mediernas makt och uppgift som granskare av politiken och de politiska företrädarna. Vilken politisk tillhörighet har de större tidningarna och hur avspeglar det sig på tidningens utformning och innehåll? Vilken typ av frågor väljer medierna att spegla i debatten och vilka frågor tas upp eventuellt upp i mindre utsträckning och i så fall varför? De etablerade rikstidningarna har en mer eller mindre uttalad förväntan på sig att ge en nyanserad och neutral bild av den politiska debatten, men kan det finnas fog för kritik gentemot hur de tar sig an uppdraget?

Hur använder de politiska partierna medierna för att nå ut med sitt budskap till sina potentiella väljare och hur försöker de styra diskussionen?

Vad innebär förekomsten av internet och sociala medier för nyheters möjligheter att spridas och medborgarnas möjligheter att använda sina medborgerliga fri-och rättigheter? Aspekten diktatur – demokrati bör problematiseras. Diskussionen bör även utökas till att omfatta politiskt extrema rörelsers användande av digitala medier och juridiska frågor såsom kränkande av andra människor.

Inom området media-politik-nyhetsvärdering finns mycket material på Mediekompass.se samt TV-programserien *Medialized* från UR.

Pass 3: Informationssökning och källkritik

Pedagog: Bibliotekarie

Grupp: Halvklass

Hur prövar man en källas tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt? Frågor som bör tas upp i sammanhanget är: Vilken typ av källa är det? Oberoende källa, primär- eller sekundärkälla?

Vem är avsändaren? Vilket syfte har avsändaren med sin text?

På lektionen får eleverna med handledning hitta en artikel i ett av de valda ämnena för projektet i en dagstidning med politisk färg på webben, som är utgångspunkt för deras arbete.

Förslag på tidningar:

- Lokaltidning med politisk färg. Länk Mediekompass.
- Flamman
- Arbetaren
- Aftonbladet
- Expressen
- Dagens Nyheter
- Svenska Dagbladet
- Göteborgs-Posten
- Sydsvenskan
- SD-kuriren
- Samtiden

Pass 4: Analysera artiklar

Pedagog: valfri lärare

Grupp: helklass

Ett eller kanske flera pass behövs för att eleverna i grupper ska analysera sina artiklar utifrån instruktionen.

Pass 5: Förbereda muntlig presentation

Pedagog: valfri lärare

Grupp: helklass

Läraren introducerar eleverna i hur en muntlig förberedelse uppsats bör disponeras. Vilka element bör finnas med, i vilken ordning och hur anpassas språket till den tänkta målgruppen? Hur bör text och bild samspela på ett lämpligt sätt? Utgångspunkten är att eleverna redigerar texten på dator för att få en så tilltalande och läsbar skrivprodukt som möjligt. Eleverna instrueras i och uppmanas att använda den språkbehandlingshjälp som finns i de program de använder.

I slutet av lektionen lämnas varje grupp in sitt manus till sin redovisning.

Pass 6: Muntliga redovisningar

Pedagog: Samtliga

Grupp: Helklass

Redovisningar sker i tvärgrupper, där tidningar med olika politisk vinkel ingår. Det är bra om alla betygsättande pedagoger kan närvara.

En sammanfattande diskussion är bra som avslutning på momentet. Hur tydligt politiska är tidningarna? Var och hur syns det bäst? Och så en kuggfråga: Vilket är bäst? Politiskt eller neutralt? För följdfrågan blir förstås: Vad är neutralt i sammanhanget?

Förankring i relevanta styrdokument

Projektets innehåll svarar mot centrala mål som eleverna, enligt Gy11, ska behärska i de olika kurserna samhällskunskap och svenska.

Relevans för ämnet samhällskunskap

Inom ämnet samhällskunskap berör projektet flera områden i det centrala innehållet, främst i Samhällskunskaps 1:s varianter, men också modifierat i samhällskunskap 2 och 3.

Samhällskunskap 1a1:

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån olika demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter. Mediers innehåll och nyhetsvärdering i samband med frågor om demokrati och politik.
- Metoder för att kritiskt bearbeta information, till exempel källkritik.
- Presentation i olika former och med olika tekniker med betoning på det skriftliga och muntliga, till exempel debatter och debattartiklar.

Samhällskunskap 1a2:

- Politiska ideologier och deras koppling till samhällsbyggande och välfärdsteorier.
- Massmediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka.
- Samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i samband med undersökningar av samhällsfrågor och samhällsförhållanden. Exempel på metoder för att samla in information är intervju, enkät och observation. Exempel på metoder för att bearbeta information är statistiska metoder, samhällsvetenskaplig textanalys, argumentationsanalys och källkritik.
- Presentation i olika former och med olika tekniker med betoning på det skriftliga och muntliga, till exempel debatter, debattartiklar och rapporter.

Samhällskunskap 1b:

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån grundläggande demokratimodeller och den digitala

teknikens möjligheter. Politiska ideologier och deras koppling till samhällsbyggande och välfärdsteorier.

- Massmediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka. Mediers innehåll och nyhetsvärdering.
- Samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i samband med undersökningar av samhällsfrågor och samhällsförhållanden. Exempel på metoder för att samla in information är intervju, enkät och observation. Exempel på metoder för att bearbeta information är statistiska metoder, samhällsvetenskaplig textanalys, argumentationsanalys och källkritik.
- Presentation i olika former och med olika tekniker med betoning på det skriftliga och muntliga, till exempel debatter, debattartiklar och rapporter.

Samhällskunskap 2:

Välj i så fall ett område som kan kategoriseras som "en komplex samhällsfråga", se nedan.

- Källkritisk granskning, tolkning och värdering av information från olika medier och källor i arbetet med komplexa samhällsfrågor. Källhänvisning enligt vanliga system.
- Muntlig och skriftlig presentation i olika former och med olika tekniker som är vanliga inom området, till exempel debatter, debattartiklar, rapporter och essäer.
- Tillämpning av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i arbetet med komplexa samhällsfrågor.
- Tematisk fördjupning i samhällsfrågor.

Samhällskunskap 3:

Projektet kan användas som en utgångspunkt om kraven på terminologi höjs och debattområdet som väljs rör globalisering eller annan mer komplex samhällsfråga.

- Globalisering och dess betydelse utifrån ett demokratiskt, ekonomiskt och politiskt perspektiv samt för individer, grupper och nationer. Analys av utmaningar som individen, nationen och jorden står inför i en globaliserad värld.
- Hur vetenskapliga begrepp används i samhällsdebatten och påverkar individens syn på sig själv, på andra och på det omgivande samhället.
- Tillämpning av samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder i arbetet med komplexa samhällsfrågor.
- Källkritisk granskning, tolkning och värdering av information från olika medier och källor i arbetet med komplexa samhällsfrågor. Källhänvisning enligt vanliga system.

- Muntlig och skriftlig presentation i utredande och andra former och med olika tekniker som är vanliga inom området, till exempel debatter, debattartiklar, rapporter och essäer.

Relevans för ämnet svenska

Inom ämnet svenska berör projektet det centrala innehållet i de olika kurserna:

Svenska 1:

- Muntlig framställning med fokus på mottagaranpassning. Faktorer som gör en muntlig presentation intressant och övertygande. Användning av presentationstekniska hjälpmedel som stöd för muntlig framställning. Olika sätt att lyssna och ge respons som är anpassad till kommunikationssituationen.
- Skriftlig framställning av texter för kommunikation, lärande och reflektion. Språkriktighet, dvs. vilka språkliga egenskaper och textegenskaper i övrigt som en text bör ha för att fungera väl i sitt sammanhang.
- Argumentationsteknik och skriftlig framställning av argumenterande text.
- Grunderna i den retoriska arbetsprocessen.
- Bearbetning, sammanfattning och kritisk granskning av text. Citat- och referatteknik. Grundläggande källkritik.

Svenska 2:

- Muntlig framställning av utredande och argumenterande slag i och inför grupp. Användning av presentationstekniska hjälpmedel som stöd i muntlig framställning.
- Uppbyggnad, språk och stil i olika typer av texter samt referat och kritisk granskning av texter. Skriftlig framställning av utredande och argumenterande texter. Normer och stildrag som hör till dessa texttyper.

Svenska 3:

- Muntlig framställning med fördjupad tillämpning av den retoriska arbetsprocessen som stöd i planering och utförande samt som redskap för analys. Användning av presentationstekniska hjälpmedel som stöd i muntlig framställning.
- Läsning av och arbete med texter, vilket inkluderar strukturering, sovring, sammanställning, sammanfattning och källkritisk granskning.

Kopieringsunderlag

Instruktion muntlig redovisning "Att övertyga" gymnasiet

Redovisningen ska innehålla en analys av era valda artiklar (en ledare, en debattartikel, en tidningsartikel).

Till er hjälp har ni dessa frågor:

- Vem står bakom artikeln ni valt och vad är syftet med den? Vad sägs och med vilken vinkling? Kan tidningens politiska inriktning speglas i artikeln? Vilka värdeord används och har det någon betydelse för hur vi uppfattar ämnet och innehållet?
- Vilken politisk inriktning anger tidningen att den har och vad innebär det? Vilket intryck ger den sammantagna bilden av dagstidningen? Vilken typ av ämnen är det som tas upp på förstasidan? Varför tror ni att just dessa nyheter får det utrymmet? Går det att urskilja någon linje i vilka partiers frågor som speglas och vilka partier som kommer till tals? Kommer alla politiska partier till tals eller utelämnas något? Vad kan det i så fall bero på? Speglas partier med extrema politiska åsikter och i så fall hur?
- Nyhetsartikeln: Finns det några spår av tidningens politiska ståndpunkter? Visa med exempel.
- Ledaren: Vilka spår av tidningens politiska ståndpunkter finns i ledaren? Visa med exempel. Är den typisk för tidningens politiska perspektiv? Varför?
- Debattartikeln: Vilka är det som debatterar och kan någon politisk tillhörighet utläsas av deras inlägg? Går det att se om något/några inlägg tagits bort av tidningen? Går det att dra några källkritiska slutsatser från ovanstående faktorer? Visa med exempel.
- I en diskuterande sammanfattning ska ni sedan sammanfatta och diskutera det ni kommit fram till. Artikeln är sprungen ur ett samhälle med demokratiska styrelseprinciper och där det finns grundläggande demokratiska fri- och rättigheter. Hur speglas det? Hade en liknande artikel kunnat skrivas i en diktatur och hur hade den då utformats respektive publicerats? Hade det funnits lagar eller praxis som hade begränsat möjligheten att skriva respektive läsa texten?

Kopieringsunderlag

Bedömningsmall Muntlig redovisning gymnasiet

"Att övertyga"

Ämne	Mål	E	C	A
Samhällskunskap Svenska				
Samhällskunskap Svenska				
Samhällskunskap				
Svenska				
Svenska				

Läs mer

Sofia Malmberg och Teo Graner: *Bibliotekarien som medpedagog* (BTJ, 2014)
I boken finns ytterligare projektexempel kring medie- och informationskunnighet.

Statens medieråd: *MIK för mig* (högstadiet och gymnasiet)
www.statensmedierad.se/larommedier/mikformigdigitalutbildning.916.html

Statens medieråd: *Kunskapsquiz för elever* (högstadiet och gymnasiet)
www.statensmedierad.se/larommedier/mikformigdigitalutbildning.916.html

Statens medieråd: *MIK för mig* (lärare och bibliotekarier)
MIK för mig är en e-utbildning med diskussionsunderlag för kollegiet innehållande avsnitten "Vinklade budskap" och "Demokrati".
www.statensmedierad.se/larommedier/mikformigdigitalutbildning.916.html

Statens medieråd: *Källkritik – vem, vad varför?* (vuxna, gymnasiet)
Att hitta relevant information har blivit en utmaning för dagens medieanvändare. Samtidigt som vi har tillgång till större mängder information än någonsin tidigare är också mycket av denna information vinklad eller felaktig. Ibland handlar det om omedveten ryktesspridning, ibland om bedräglig marknadsföring och ibland om politiskt motiverad desinformation.
<http://www.statensmedierad.se/larommedier/kallkritikvemvadvarfor.361.html>

Mediekompass: *Joseph Kony 2012*. (Åk 7-9, gymn.)
Uppmaningar om att stoppa den ugandiske krigsherren Kony spreds som en löpeld på Twitter. Nysta i kampanjens upplägg som stöddes av många, men som också fick kritik.
<http://www.mediekompass.se/lektionstips/joseph-kony-2012/>

Mediekompass: *Gymnasieelever lyckades sprida fejkad nyhet*. (Åk 7-9, gymn.)
Gymnasieelever i Filipstad tillverkade själva en runsten och la ut den till försäljning på Blocket. Flera medier berättade om den häpnadsväckande "runstensannonsen" och nyheten som inte stämde fick ett stort genomslag. Diskutera källkritik med utgångspunkt i detta.
www.mediekompass.se/lektionstips/gymnasieelever-lyckades-sprida-fejkad-nyhet/

UR:s *Medialized: Just say yes*. (Gymn.)
<http://www.ur.se/Produkter/164832-Medialized-Just-say-yes>

UR:s *Medialized: Your place or mine?*
Konflikten mellan israeler och palestinier har pågått i nära ett sekel och fördjupas genom att de båda gruppernas medier skildrar konflikten på så olika sätt. Analysera två mediala versioner.
<http://www.ur.se/Produkter/164395-Medialized-Your-place-or-mine>